

Spis treści

Wstęp	9
1. Założenia metodologiczne	15
1.1. Przedmiot i cele badań	15
1.2. Charakterystyka procedury badawczej i problemy badawcze	17
2. Zróżnicowanie kulturowe a edukacja	25
2.1. Zróżnicowanie kulturowe	37
2.1.1. Wielokulturowość	41
2.1.2. Międzykulturowość	46
2.1.3. Granice i pogranicza	56
2.2. Edukacja w warunkach zróżnicowania kulturowego	65
2.2.1. Edukacja wielokulturowa	68
2.2.2. Edukacja międzykulturowa	76
2.2.3. Edukacja regionalna	90
2.2.4. Edukacja obywatelska	102
2.2.5. Człowiek pogranicza i tożsamość międzykulturowa	108
2.3. Pedagogika międzykulturowa – od pedagogii do poddyscypliny pedagogicznej	116
3. Okoliczności powstania koncepcji edukacji europejskiej	127
3.1. Tożsamość i kultura europejska	127
3.2. Źródła zróżnicowania społeczeństw Europy	132
3.3. Następstwa zróżnicowania społeczeństw Europy	153
3.4. Historyczne przesłanki i perspektywy społeczno-kulturowej integracji europejskiej	157

3.5. Szkoła w Europie wobec problemów zróżnicowania kulturowego	180
4. Zróżnicowanie kulturowe europejskiego kręgu kultury francuskiej a edukacja	193
4.1. Społeczność frankofońska w Europie	193
4.2. Zróżnicowanie kulturowe społeczeństwa francuskiego	199
4.2.1. Współczesna tożsamość mieszkańców Francji	201
4.2.2. Społeczne następstwa zróżnicowania kulturowego	207
4.3. Oświata francuska wobec problemów zróżnicowania kulturowego	227
4.3.1. Zasada świeckości oświaty	235
5. Problemy edukacji w działalności europejskich instytucji i organizacji międzynarodowych	247
5.1. UNESCO	250
5.2. Rada Europy	255
5.3. Unia Europejska	262
5.4. Inne instytucje i organizacje	270
5.5. Współpraca europejska w dziedzinie pedagogiki międzykulturowej	279
6. Ideologiczne i aksjologiczne podstawy koncepcji edukacji europejskiej	289
6.1. Podstawy ideologiczne – europejski wymiar edukacji	289
6.2. Podstawy aksjologiczne	298
7. Typologia koncepcji edukacji europejskiej	309
7.1. Kryterium I – usytuowanie w kontekście etnicznym, narodowym lub ponadnarodowym	311
7.2. Kryterium II – usytuowanie w ideologii społecznej właściwej środowisku	312
7.3. Kryterium III – usytuowanie w określonym obszarze aktywności społecznej	313

7.4. Kryterium IV – uprzywilejowanie i preferowanie określonych rozwiązań metodycznych	315
7.5. Kryterium V – aktualność, elastyczność, postępowość i zdolność dostosowania do zmieniających się okoliczności	317
8. Treści koncepcji edukacji europejskiej oraz cele i zadania realizujących je podmiotów	319
8.1. Koncepcje jednostkowo-rodzinne	323
8.2. Koncepcje lokalno-regionalne	327
8.3. Koncepcje narodowo-państwowe	333
8.4. Koncepcje ponadnarodowe	337
9. Formy realizacji koncepcji edukacji europejskiej	341
9.1. Międzynarodowe programy instytucji i organizacji europejskich	341
9.2. Wymiany międzynarodowe osób	344
9.3. Współpraca przygraniczna i międzyregionalna	345
9.4. Języki obce i poszukiwanie języka międzynarodowego	348
9.5. Multimedialne środki komunikowania	351
9.6. Integracja z Innymi i Obcymi	356
9.7. Przeciwdziałanie wykluczaniu, marginalizacji oraz agresji wobec Innych i Obcych	360
9.8. Kultura, sztuka i wspólne dziedzictwo cywilizacyjne	364
9.9. Inicjatywy sportowe	369
10. Problemy i perspektywy realizacji koncepcji edukacji europejskiej ...	373
10.1. Niejasność idei europejskiego wymiaru edukacji	373
10.2. Banalizacja i folkloryzacja zróżnicowania kulturowego	377
10.3. Nieuwzględnianie efektu pogranicza	378
10.4. Napięcia w sferze religijnej i światopoglądowej	380
10.5. Stereotypowe treści materiałów dydaktycznych	383
10.6. Sprzeczności między założeniami a realizacją koncepcji edukacji	384
10.7. Ukryty program polityki oświatowej	388

10.8. Wielość paradygmatów refleksji pedagogicznej i praktyki edukacyjnej	390
10.9. Poszukiwanie wartości uniwersalnych	396
10.10. Różnice w pojmowaniu obywatelskości i edukacji obywatelskiej	398
10.11. Problemy w nauczaniu języków obcych	399
10.12. Dominacja języka angielskiego w polityce oświatowej i programach szkolnych	402
10.13. Poszukiwanie wspólnego języka	405
11. Konkluzje i wnioski	407
Bibliografia	417
a) Źródła cytowane	417
b) Źródła szerzej opisujące poruszane problemy	432
Aneks	443
Załącznik 1. Wybór źródeł zwartych poświęconych problematyce edukacji w warunkach zróżnicowania kulturowego oraz europejskiemu wymiarowi edukacji, wydanych w Europie w latach 1979–2008	443
Załącznik 2. Najczęściej cytowani frankofońscy autorzy prac o problemach zróżnicowania kulturowego i edukacji międzykulturowej	464
Załącznik 3. Istniejące obecnie instytucje i organizacje wymienione w pracy	468